

**OULUN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSEN, PERUSOPETUKSEN JA
ALUEELLISEN NUORISOTYÖN SUUNNITELMA LASTEN JA NUORTEN
KIUSAAMISEN JA HÄIRINNÄN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN
PUUTTUMISEKSI**

(TÄYDENNETTY PÖLLÖNKANKAAN OMIN LOMAKKEIN SIVUN 8 KAAVIOON)

Työryhmä:

Jari Haapalainen, Sikun valmiuspäällikkö, rehtori, Lintulammen koulu
litu Juola, nuorisotyöntekijä, itäinen alue
Kalle Komulainen, rehtori, Metsokankaan koulu
Seija Ländén, rehtori, Kiviniemen koulu ja Takkurannan koulu
Anne Moilanen, rehtori, Hiukkavaaran koulu
Sari Nyberg, suunnittelija, varhaiskasvatus
Merja Rasinkangas, koulupoliisi
Elina Väisänen, johtaja, Hiukkavaaran monitoimitalon päiväkotit Taikapolku

Sisällys

Kiusaamisen monet muodot	2
Seksuaalinen häirintä.....	2
Nettikiusaaminen	3
Kiusaamisen ennaltaehkäisy	4
Kiusaamisen ilmenemismuotoja.....	5
Esimerkkejä kiusaamisen tunnistamiseksi	5
Puutumme kiusaamista ennaltaehkäisevästi erityisesti tilanteisiin, joissa	6
Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen	6
Varhaiskasvatus:.....	7
Perusopetus:	8
Alueellinen nuorisotyö:	9

Lastensuojelulain 1 §:n mukaan Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Perusopetuslain 29 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

Varhaiskasvatuslain 10 §:n mukaan varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä

Kiusaamisen monet muodot

Kiusaamisesta on kysymys silloin, kun yksi ja sama lapsi tai nuori joutuu tahallisesti, toistuvasti ja systemaattisesti toisen tai toisten negatiivisen toiminnan kohteeksi. Kiusaamiseksi voidaan käsittää myös yksittäinen tapahtuma, joka aiheuttaa uhrille laajamittaista psyykkistä huonoa oloa tai sosiaalista tai fyysistä haittaa. Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu lapsi / nuori on jollakin tavalla puolustuskyvytön tai heikommassa asemassa kiusaajaan tai kiusaajiin nähden. Kiusaaminen on yleensä ryhmäilmiö. Vaikka vain yksi ihminen toimisi pääkiusaajana, muut ympärillä olevat henkilöt ovat myös tärkeitä vaikuttajia kiusaamistilanteen syntymiseen. He toimivat usein kiusaajaa tukevilla rooleilla apureina, kannustajina ja/tai hiljaisina hyväksyjinä.

Kiusaaminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen. Kiusaamisen vaikutukset heijastuvat negatiivisesti kiusaajan ja kiusattujen lisäksi turvattomana ilmapiirinä myös muuhun ryhmään, jossa kiusaamista tapahtuu.

Kiusaaminen kouluissa on yleistä. Tutkimusten mukaan yli neljäsosa oppilaista on kokenut sosiaalisen median kautta tapahtuvaa kiusaamista. Kiusaamisen ilmiötä on todettu jo pienten lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa, joten kiusaamisen ehkäisy tulee aloittaa jo varhaiskasvatuksessa.

Joskus aikuisten on vaikea erottaa, milloin lasten ja nuorten välisissä tilanteissa on kyse kiusaamisesta, milloin taas normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluvista riidoista ja erimielisyyksistä. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas. Kiusaamista ei ole aina helppo havaita. Lapset ja nuoret eivät aina halua kertoa aikuiselle kiusaamisesta, koska he pelkäävät sen olevan juoruilua tai pelkäävät kiusaajan kostavan jotenkin kertomisen.

Tämän vuoksi onkin tärkeää, että sekä kodeissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa rohkaistaan lasta kertomaan heti aikuiselle, jos lapsi tai nuori itse kokee kiusaamista, näkee tai kuulee jotakin toista kiusattavan.

Seksuaalinen häirintä

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/seksuaalinen_hairinta_esittelymateriaali_kouluille_ja_oppilaitoksille.pptx)

Nettikiusaaminen

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/hyvinvointia-digiajassa/nettikiusaaminen/>

Nettikiusaamisella tarkoitetaan tarkoituksellista ja toistuvaa pahan mielen aiheuttamista, kuten pilkkaamista, nöyryyttämistä ja uhkailua netin, kännykän tai muiden elektronisten laitteiden avulla.

Nettikiusaamista voi tapahtua muun muassa:

- sähköpostissa
- pikaviestipalveluissa
- verkkosivuilla
- sosiaalisessa mediassa
- chateissa
- pelisivustoilla
- tekstiviesteissä

Nettikiusaamista on myös se, jos toiselle aiheutuu mielipahaa verkossa tahattomasti tai vahingossa. Koska nettikiusaaminen vaikuttaa lapseen, siihen on aina puututtava.

Tavallisimpia kiusaamisen muotoja netissä ovat esimerkiksi:

- juoruilu, huhujen levittäminen, mustamaalaus
- töykeät ja ilkeät kommentit, halveksunta
- vaaninta, uhkailu ja ärsyttäminen
- noloksi tekeminen ja nöyryyttäminen
- epämiellyttävät vihjailevat ja seksuaaliset viestit
- kiristäminen
- valeprofiilin tekeminen toisesta henkilöstä
- ahdistelu ja häirintä
- pilkallinen matkiminen ja jäljittely
- fleimaus eli sanasodan aiheuttaminen tahallisesti
- yksityisen tiedon jakaminen tai toisen huijaaminen oman yksityisen tiedon jakamiseen
- syrjiminen, ryhmästä eristäminen ja poissulkeminen tai ryhmään lisääminen luvatta
- kuvien manipuloiminen, kuvien ottaminen ja levittäminen
- salasanojen huijaaminen tai toisten nimellä tai kuvalla esiintyminen

Nettikiusaamiseen sisältyy piirteitä, jotka erottavat sen muusta kiusaamisesta. Näitä ovat esimerkiksi:

- nimettömyys eli anonyymisyys
- kasvottomuus
- ajan ja paikan rajattomuus
- toistuvuus

Myös klikkaamisen helppous ja nettimaailman nopeus vaikuttavat siihen, että netissä tapahtuu herkemmin ylilyöntejä. Nettikiusaaminen on usein osa muuta kiusaamista. Jos esimerkiksi lasten välillä on riitaa, riidat näkyvät myös netissä. Yhteenottoja, väärinymmärryksiä ja ilkeilyä tapahtuu, kun omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaisua vielä harjoitellaan. Vastoin käymisiltä ei siis voida välttyä netti- ja mobiiliverkoissa.

Nettikiusaamista ei pidä vähätellä sen vuoksi, että siinä käytetään tekniikkaa. Netissä tapahtuvat asiat ovat lapsille yhtä merkityksellisiä kuin kasvokkain tapahtuvat asiat. Lapselle kiusatuksi tulemisen kokemus on tosi, tapahtui se netissä tai ei.

Kaikissa kiusaamismuodoissa voi toteutua helposti myös rikoksen tunnusmerkistö.

Esimerkiksi nimittely, haukkuminen tai netissä tapahtuva solvaaminen voi olla *kunnianloukkausta*.

Alastomuutta esittävän kuvan levittäminen on rikosnimikkeenä *Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen*. Seksistiset kommentit ja kirjoittelu, tai kosketteleminen intiimialueille vastoin toisen tahtoa, ikä ym. huomioiden voivat täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkit.

Töniminen, lyöminen, potkiminen ym. käsiksi käyminen voi toteuttaa *pahoinpitelyn* tunnusmerkin. Lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos, kun se kohdistuu alle 18-vuotiaaseen.

Toisen henkeen tai terveyteen kohdistunut uhkaus voi toteuttaa *laittoman uhkauksen* tunnusmerkit.

Lastensuojelulain 25§ muistuttaa, että viranomaisten ja muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien tahojen velvollisuus on tehdä lastensuojeluilmoitus, kun huoli herää. Koskee siis myös varhaiskasvatuksen, koulujen ja nuorisopalveluiden henkilökuntaa.

Lisäksi samojen tahojen tulee ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleet epäillyt pahoinpitelyt ja seksuaalirikokset.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

”Perusopetuslaki (628/1998, 29. §) säättää opetukseen osallistuvalla oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallisuudella tarkoitetaan niin fyysistä kuin henkistä turvallisuutta – sitä, ettei koulussa tarvitse pelätä.”

- Kiusaamisen ehkäisemisessä tärkeää on luoda selkeät, yhteiset toimintamallit kiusaamistilanteisiin puuttumiseen. Koko henkilökunnan tulee sitoutua toimintamallien noudattamiseen (koulu, varhaiskasvatus, kirjasto, nuorisopalvelut)
- Oulun kaupungissa käytetään Lapset puheeksi –menetelmää tarvittaessa sekä varhaiskasvatuksessa että koulussa. Perheiden kanssa käydyt keskustelut ennaltaehkäisevät osaltaan kiusaamista.
- Henkilökunta luo asenteellaan turvallista ilmapiiriä sekä toimintakulttuuria, jossa ketään ei kiusata. Henkilökunnalla on herkkyyttä ja valmiutta reagoida lasten ja nuorten tunteisiin ja luoda ilmapiiri, jossa lapset ja nuoret voivat kokea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tilanteisiin puututaan heti, kun ne havaitaan, ja tilanteista keskustellaan kiireettömässä ympäristössä.
- Aikuiset ovat lapsille ja nuorille läsnä arjessa. Tämä mahdollistaa valvonnan, tilanteiden helpomman havainnoimisen ja matalan kynnyksen kertoa asioista tutuille aikuisille.
- Kouluissa ja varhaiskasvatuksessa toimitaan useissa erilaisissa vertaisryhmissä yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Lapsia ja nuoria ohjataan hyväksymään erilaisuutta ja ymmärtämään, että kaikilla on samat perusoikeudet ja mahdollisuus osallistua toimintaan. Kaikkia yhteisön jäseniä kohdellaan tasavertaisesti ja samanarvoisina riippumatta henkilön iästä, sukupuolesta, uskonnosta tai muista henkilöön liittyvistä tekijöistä.
- Oulun kaupungin kouluissa on järjestetty laaja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskartoitus osana koulun Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa.
- Varhaiskasvatuksessa laadukas pedagogiikka ja yhteistyö huoltajien kanssa on osa kiusaamisen ehkäisyä. Ryhmien selkeä päivärytmi ja pienryhmätoiminta auttavat lapsia toimimaan arjessa ja ennakoimaan sekä suunnittelemaan omaa toimintaansa yhdessä turvallisten aikuisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa käytetään kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen päivittäin leikin havainnointia sekä kuvia, erilaisia leikkejä, pelejä, draamaa, satuja sekä monipuolisia tunnetaitomateriaaleja.

- Koulussa ja nuorisopalveluissa lapset ja nuoret harjoittelevat ryhmätyö-, kaveri- sekä tunnetaitoja yhteistyössä. Näitä tukevat muun muassa syksyisin järjestettävät ryhmätyöt, hyvinvoinnin edistäminen sekä oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen.
- Oulun kaupungissa vahvistetaan lasten ja nuorten vahvuuksia ja itsetuntoa positiivisen pedagogiikan avulla.
- Lasten ja nuorten kanssa käydään läpi mediataitoja, nettietikettiä ja keskustellaan turvallisesta, ystävällisestä toiminnasta some-maailmassa. Lapsille ja nuorille kerrotaan, miten mediassa voi säädellä yksityisyyttä. Heille kerrotaan mahdollisuuksista ilmiantaa kiusaaja sekä raportoida loukkaava tai häiritsevä teko. Lapsista ja nuorista kasvatetaan kriittisiä mediankäyttäjiä.
- Kouluterveydenhoitaja käy terveystarkastusten yhteydessä läpi myös kiusaamiseen liittyviä asioita.
- Oppilaskunnan hallitus suunnittelee ja toteuttaa yhteisöllisyyttä edistäviä tapahtumia sekä laatii yhteisiä ohjeistuksia ja toimintoja kaveritaitojen ja yhteishengen tukemiseksi.
- Kasvatuksellinen yhteistyö kodin- ja muiden kehitysympäristöjen kanssa on oleellista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Keskustelu asioista vanhempainilloissa, vanhempien ohjeistaminen kiusaamisen vastaisten arvojen opettamiseen myös kotona. Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn kannalta on tärkeää myös se, että kodin arkirytmä on kunnossa ja lapsi nukkuu riittävästi, unohtamatta myöskään ruutuajan rajoituksia.

Kiusaamisen ilmenemismuotoja

Kiusaaminen voi ilmetä eri tavoin ja se voidaan jaotella fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, verbaaliseen, netissä ilmenevään kiusaamiseen ja seksuaaliseen häirintään.

- Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan yleensä lyömistä, tönimistä ja potkimista, jolloin kiusaaja käyttää fyysistä voimaa kiusattuun.
- Verbaalisella kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että uhria loukataan sanallisesti, esimerkiksi pilkataan, uhkaillaan tai nimitellään.
- Sosiaalisella kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kiusaamisen kohde jätetään ulkopuoliseksi tai hänen läsnä ollessaan hymistellään ja huokaillaan merkitsevästi.
- Nettikiusaamisessa on kysymys siitä, että eri mediavälineiden kautta lähetetään epäasiallisia tai uhkaavia viestejä, esimerkiksi uhria nimitellään tai jaetaan häntä loukkaavia videoita, jaetaan valokuvia, huijataan salasanoja tai esiinnyttään toisten nimellä. Verkossa tapahtuva kiusaaminen ilmenee lähes aina myös muissa ympäristöissä, kuten koulussa.
- Seksuaalisella kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että uhria kosketellaan sopimattomasti ja uhri tuntee olonsa nöyryytetyksi tai alistetuksi.

Esimerkkejä kiusaamisen tunnistamiseksi

Lapsen tai nuoren käyttäytymisessä tapahtuu muutos, hän esim.:

- jää päivän päätyttyä koulun alueelle lähtemättä heti kotimatalle
- ei halua mennä koulukyytiin
- pyytää toistuvasti päästä aikuisen mukana kouluun tai haluaa saattajan

- on haluton menemään esiopetukseen, kouluun tai vapaa-ajan toimintaan, jää pois sieltä ilman selvää syytä, on paljon poissaoloja
- valittaa aamuisin olevansa sairas
- kärsii erilaisista oireista kuten väsymyksestä, päänsärystä, pelkotiloista
- itkee itsensä uneen, näkee painajaisunia
- tulee kotiin vaatteet tai reppu sotkettuna ja revittynä
- vaikuttaa ahdistuneelta ja/tai surumieliseltä, muuttuu vetäytyneeksi, hiljaiseksi ja näyttää kadottaneen itseluottamuksensa
- tulee kotiin nälkäisenä (ei ole uskaltanut mennä ruokalaan syömään)
- on menettänyt ruokahalunsa, sanoo usein, ettei ruoka maistu
- kadottaa omaisuuttaan (lakki, pipo, kirjat, vihot, penaali jne.)
- pyytää tai varastaa rahaa (antaakseen kiusaajalle tai hänen apureilleen) tai kadottaa toistuvasti tasku- ja viikkorahansa
- saa selittämättömiä mustelmia, naarmuja ja haavoja
- tulee kiukkuseksi, helposti ärsyyntyväksi ja ”hankalaksi”
- on usein yksin ilman kavereita, ei tuo enää kavereita kotiin, jää leikkien tai ystävien toiminnan ulkopuolelle, joutuu naurun kohteeksi
- kieltäytyy kertomasta, mikä vaivaa tai on vikana, tai antaa toistuvasti epäuskottavia selityksiä edellä mainituille asioille
- hakeutuu aikuisten seuraan tavallista enemmän
- saa puhelimeen paljon aikaisempaa enemmän viestejä tai käyttäytyy puhelimen kanssa eri tavalla

Puutumme kiusaamista ennaltaehkäisevästi erityisesti tilanteisiin, joissa

- Lapsi tai nuori ei huomioi toisia tai jättää ulkopuolelle.
- Lapsen tai nuoren on vaikea hallita tunteitaan, esim. vihan tunnetta.
- Lapsi tai nuori syyttelee toisia, vaikka on itse tehnyt virheen.
- Lapsella tai nuorella on käytettävissään yllättävän paljon rahaa tai hän ostaa tavaroita, joihin hänellä ei normaalisti ole varaa.
- Lapsi tai nuori esiintyy ylimielisesti ja hänen käytöksestään tulee lisääntyvässä määrin valituksia.
- Lapsi puhuu toisille epäystävällisesti, nimittelee jne.
- Lapsi tai nuori jää kiinni valehtelusta toistuvasti.

Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen

Oulun kaupungissa ei hyväksytä kiusaamista ja jokainen aikuinen puuttuu kiusaamiseen.

Päiväkotien ja koulujen tärkein yhteistyölinkki ovat huoltajat. Huoltajat otetaan mukaan aina kun käsitellään lasten ja nuorten kiusaamiseen liittyviä tilanteita. Lasten ja nuorten parissa työskentelee tiiviisti myös Oulun kaupungin nuorisotyö. Nuorisotalot kokoavat nuoria yhteen vapaa-ajalla ja nuorisotyön jalkautuva toiminta tukee nuorten vapaa-ajan toimintaa. Myös nuorisopalveluiden työntekijät puuttuvat havaitsemiinsa kiusaamistilanteisiin ja tekevät yhteistyötä edellä mainittujen muiden kasvattajien kanssa.

Nuorten arjessa mukana toimivat myös koulupoliisit. Koulupoliisit ovat jo vuosien ajan toimineet koulujen, lasten ja nuorten sekä vanhempien apuna ja tukena mm. vaikeissa tai pitkäkestoisissa kiusaamistilanteissa. Koulupoliisit jakavat nuorille tietoa laillisuuskasvatustunneilla kouluissa ja pyrkivät näin lisäämään heidän

tietoisuutta turvallisuudesta ja suvaitsevaisuudesta sekä vastuista ja velvollisuuksista. Koulupoliisi on matalan kynnyksen yhteistyökumppani kaikkien lasten ja nuorten parissa työskentelevien tahojen kanssa.

Vaikka huoltajille soitetaan tai kerrotaan ikävistäkin sattuneista asioista, on tärkeää, että ollaan samalla asenteella aikuisten kesken. Minkäänlaista kiusaamista ei hyväksytä ja yhdessä pyritään selvittämään asioita kohti parempaa.

Sama olisi toivottavaa myös perheiden kesken asioita selviteltäessä. Meidän aikuisten tulee tiedostaa, että lapset tekevät ikäviäkin asioita usein ajattelemattomuuttaan tai tietämättä tekojensa seurauksia. Ikävissäkin asioissa meidän aikuisten ja vanhempien hyvä esimerkki ja tuki, ja halu selvittää asia, auttaa lasta ymmärtämään ja lopettamaan ei-toivotut teot.

Lastensuojeluilmoitus on varhaisen puuttumisen keino ja kynnyksen tulee olla matala. Lastensuojeluilmoituksesta ei ole haittaa kenenkään tulevaisuudessa. Jos ne jätetään tekemättä ja nuori ”saa jatkaa” ei toivottua käyttäytymistä ja syyllistyy vaikka rikokseen, josta laaditaan rikosilmoitus, tämä jää poliisin sähköiseen järjestelmään.

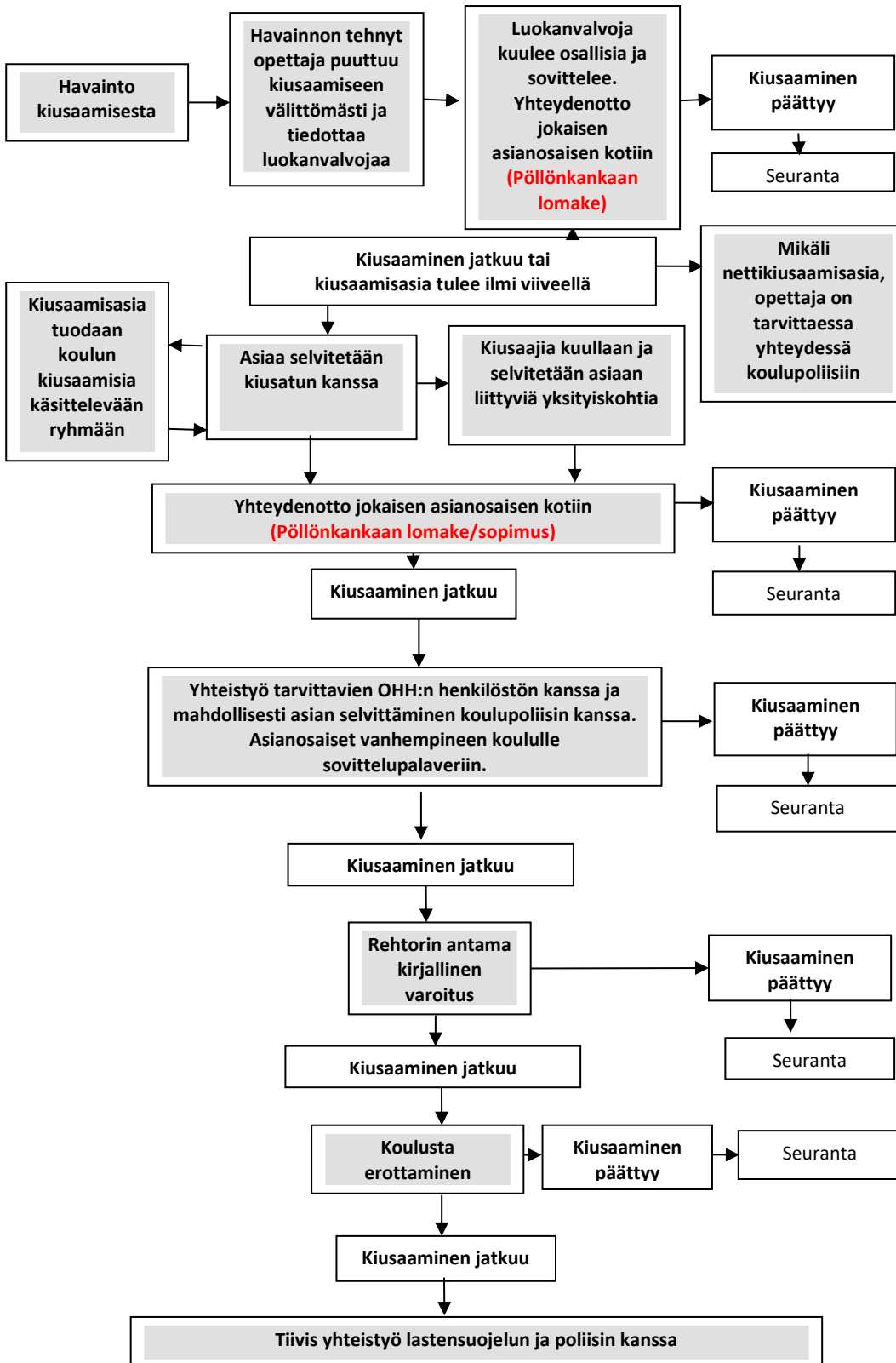
Jokainen kiusaamistapa on erillistapa; syyt, toiminta ja seuraukset vaihtelevat. Seuraavat toimenpiteet kulloinkin sovellettuna auttavat asian käsittelyssä. Kun aikuinen on todennut kiusaamista tapahtuneen, hän ryhtyy seuraaviin toimenpiteisiin:

Varhaiskasvatus:

1. Käsittelemme kiusaamistilannetta välittömästi asiaa koskettavien lasten kesken tuttujen aikuisten kanssa turvallisessa vuorovaikutuksessa ja ilmapiirissä. Keskustelu käydään lapsen kehitys- ja ikätaso huomioiden.
2. Selvitetään yhdessä keskustellen ja tarvittaessa esimerkiksi piirtäen läpi mitä tilanteessa on tapahtunut ja mitä lapset tekivät ja miksi.
3. Arvioidaan yhdessä, miten lapsen ei-toivottu käytös vaikutti toisiin, millaisia tunteita se herätti sekä keskustellaan, miten tilanne olisi voitu ratkaista paremmin
4. Laaditaan yhdessä lasten kanssa suunnitelma vastaavanlaisten tapahtumien varalle. Näin ennakoimme ja ehkäisemme kiusaamistilanteiden syntymistä jatkossa.
5. Lasten huoltajille kerrotaan yhdessä lapsen kanssa tilanteeseen liittyvät asiat sekä se, kuinka tilanne on selvitetty ja miten vastaavanlaisiin tilanteisiin jatkossa puututaan.
6. Lapsiryhmän kasvattajat suunnittelevat, ennakoivat ja arvioivat toimintaansa mahdollisten kiusaamistilanteiden ehkäisemiseksi. Toimenpiteet kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.
7. Jos kiusaaminen edellä mainituista toimenpiteistä huolimatta jatkuu samojen lasten osalta, käsittelemme asiaa laajemmin yhdessä varhaiserityisopettajan ja päiväkodin johtajan kanssa. Kokoamme tarvittaessa huoltajien kanssa monialaisen tiimin asian käsittelemiseen esimerkiksi Lapset puheeksi-menetelmää käyttäen.
8. Tehdään jatkosuunnitelma, joka kirjataan erilliselle lomakkeelle ja liitetään lapsen vasun liitteeksi. Tilannetta havainnoidaan ja arvioidaan jatkuvasti päiväkodin arjessa ja suunnitelman toteutumista arvioidaan sovitusti esim. Lapset puheeksi-neuvonpidolla.

Perusopetus:

Aina kiusaamisasioista ja sen käsittelystä tieto luokanvalvojalle.

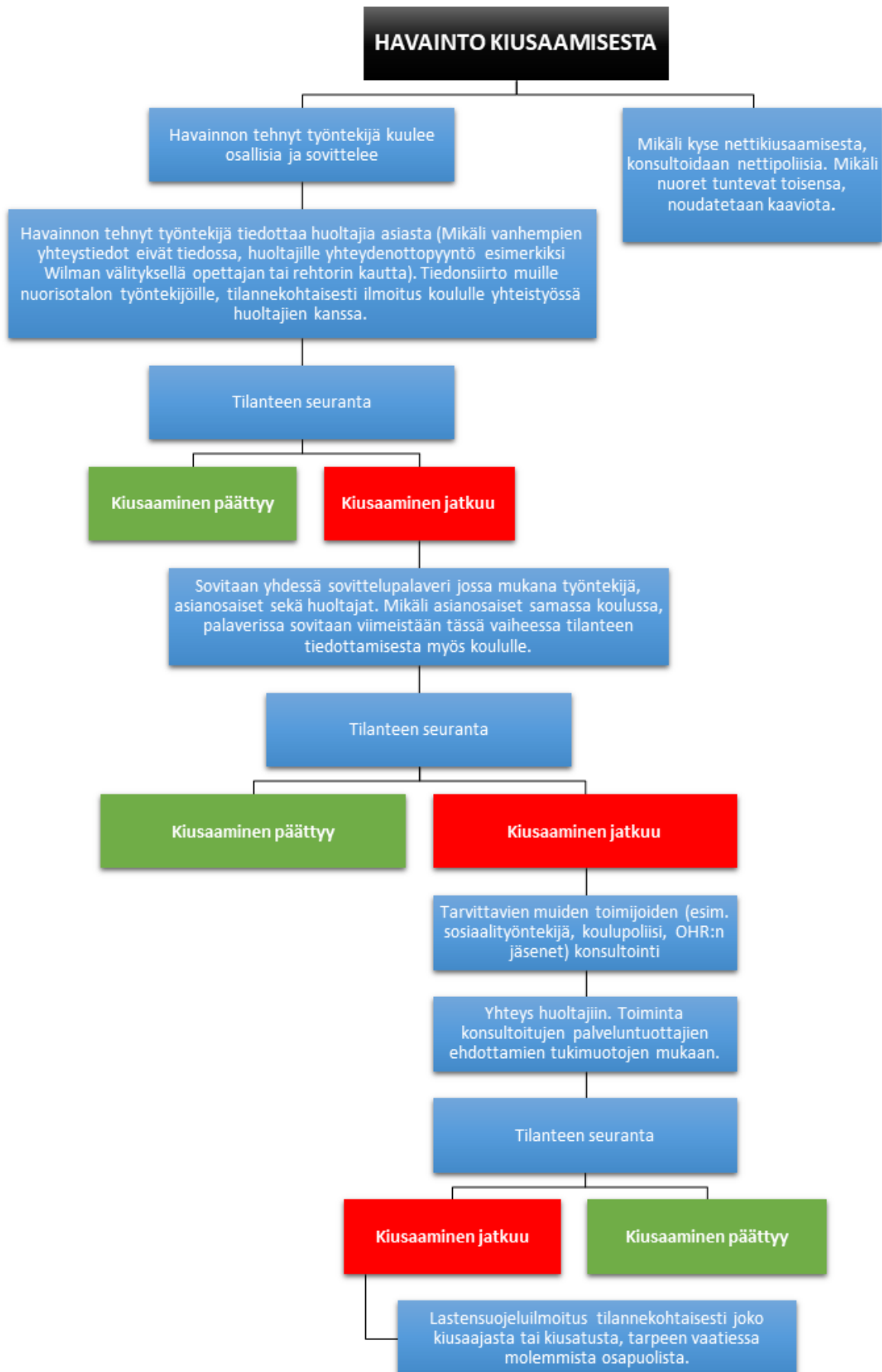
Selvittelijä kirjaa kiusaamisasiat Wilmaan.

Perusopetuslain kurinpitomenetelmät ovat käytössä kaikissa vaiheissa

Vakavimmissa kiusaamistapauksissa otetaan yhteys koulupoliisiin ja lastensuojeluun

Lasten kanssa toimivat tahot tiedottavat toisiaan ja sopivat toimenpiteistä

Alueellinen nuorisotyö:

Kiusaamisen päätyttyä huolehditaan aina seurannan toteutumisesta. Toiminnassa huomioidaan molempien osapuolten turvallinen arjen jatkuminen alueellisen nuorisotyön toimintaympäristöissä.

Kiusaaminen voi johtaa rikos- / lastensuojeluilmoituksen tekemiseen missä tahansa käsittelyvaiheessa. Ilmoituksen tekijänä voivat olla työntekijät tai huoltaja.

Mikäli kiusaamista tapahtuu myös muissa toimintaympäristöissä (esim. koulussa), sovitaan yhdessä toimenpiteistä.